

שבע את הרחש של ימים אמיתיים ואת השאגה של סערות אמיתיות. לא היו הדברים מעולם? הרי כל דור מציא לעצמו ואריאציה סיגנונית חדשה, כדי להיבדל מקודמו. כל כמה שנתונים יוצרים סלאנג המיוחד להם, כדי להעניק לעצמם תחושה של "אנחנו" מול "הם". מה שנראה לנו לא התחלה של תרבות חדשה, אולי לא היה, בעצם, אלא מין סלאנג חולף?

אינו סבור כך. אני משוכנע הייחוס שאכן נוצרה בארץ תרבות חדשה, או לפחות מין עובר של תרבות חדשה.

הדבר היה טיבעי לגמרי. האבות באו מאירופה המיוזרת ומחמישים ארצות אחרות. הם נקדעו מציאות תרבותית. גיאוגרפית ואקלימית אחת. ועברו למציאות שונה לגמרי. הם נאלצו להסתגל למציאות זו — לשפה חדשה, לאקלים חדש, למרחב גיאוגרפי חדש. בניהם היכו שורשים במציאות החדשה

ערכים מכפר שכן. קהל הרבנות קיבל אותה במחויבות כפייה כה נלהבות, עד כי החבורה פשוט שכחה להפסיק — היא רקדה ורקדה ורקדה, והדבקה החדגונית היתה אינסופית ממש — וגם היא היתה, איכשהו, חלק מסיגנונו ומחיינו.

הרע הגדול ביותר בא כאשר קוד אלמוני הודיע ברמקול שחברי יעדת הא"ם לארץ ישראל המבוקשת בארץ, הגיעו לפסטיבל. רכבות הצעירות והצעירים קמו עד רגליהם, והיה זה כאילו ההרים התרועעו בחשיכה. שרנו את "התיקן יות", והיה זה כאילו אדם אחד שר, ענק שמגורנו בוקעים הצידולים כי הדרתיקוהו.

שרנו בשביל חברי הוועדה. מסרנו להם את עדותנו. אולי היא השפיעה עליהם — על היוזר השודרי, על המזכיר הסיני, על נציגי העמים השונים — ושיכנעה אתם שאנו עם חדש בארץ זו, וכי מגיעה לנו מדינה לאומית שלנו, כשם שמגיעה

האבות: קבוצת מקימי נקודת היישוב בשנות ה'30

והם נולדו וגדלו בה. המציאות, שבה נולדו הוריהם, היתה להם זרה ורחוקה, והערכים התרבותיים שהביאו ההורים עימם, פרי אותה מציאות זרה, לא דיברו אל ליבם. הם ביקשו תכנים וצורות שיתאימו למציאותם שלהם, לנופי המולדת החדשה.

תהליך זה היה, לפחות בחלקו, מודע. אדריכלים צעירים — וגם כמה מן הקשיים שים — חיפשו במודע צורות ארכיטקטוניות שלא יהיו חיקוי עולב של צורות פולניות, גרמניות או אמריקאיות, אלא שיתאימו לנוף החדש, לאקלים החדש, לסביבה הרבובית החדשה. מלחינים ויוצרי מחולות חיפשו סינתזה חדשה. לתוך כוריההיתוך התרבותי החדש נזרקו חלומות שהובאו מאירופה, אוטופיות סוציאליות ויסודות של יהדות מזוקקת, נימות הומאניסטיות ונימות לאומניות, סיגנון ערבי (יחד עם כמה מילות-סלאנג ערביות) ושורשים איי-דישיים.

בכוריההיתוך הזה נצרפו כמה מן היציר רות הגדולות של המאה ה'20. הקיבוץ והמושב היו יצירות מקוריות, שביטאו חזון חדש ושיצרו סיגנון-חיים חדש. הפיכת השפה העברית העתיקה למכשיר לשוני מודרני, חי, היתה יצירה תרבותית חסרת תקדים. נולדו ספרות, שירה ועיתונות חדשות, שהשתמשו בשפה זו ושהשתדלו לבטא את רוח היישוב החדש.

היו הרבה הגזמות, הרבה כישלונות. התנועה הכנענית, שניסתה לנתק את היצירה החדשה מן הרקע היהודי שלה, נדחתה ומתה — אף כי הסתיקה לרענן את המחשבה ולעורר ויכות פורה. אלפי נסיגנות תרבותיים היו יצירות-נפל — אפסנה עיברית חדשה, ריקודים מסובריקים, סיגנון הוריהו.

אכה בסך-הכל, לא היה ספק כי נוצר משהו חדש, משהו אמיתי, חי, חיוני, נחוץ.

תרבות היא מיסגרת למאמץ לאומי וחברתי. היא יוצרת נורמות של מוסר ודמוסיה של התנהגות. היא קובעת מה "נאה" ומה "לא נאה". היא מוליכה אידיאל של יופי. היא יוצרת המשכיות של יצירה, נדבך מונח על נדבך, והכל מצטרף לבניין

שלם. תרבות מעניקה תחושה של שלמות, של ביטחון, של שייכות, של הגשמה עצמית. תרבות היא יסוד של מיסטר חברי (אח, כפר שטוענים המארכסיסטים, התרבות היא תוצאה של מיסטר חברתי. בסופו של דבר, זה היינו הך).

הביטחון העצמי הכביר של היישוב היהודי הקטן, שנירש מכאן את האימפריה הכרטיטית ושקובל על עצמו להקים מדינה דאמיתית בתוך יום עיוון, היה פרו התרבות הוותיקה. היא יצרה את האופטימיות, את האחדות, את הרגישות השותפת והכוח, את האמונה שהכל אפשרי לאדם העברי החדש.

כל זה התנגן בשירה האדירה, שהתנשאה מעל גבעות דליה באותו לילה, בקיץ 1947. והרבה מזה כבר לא היה קיים כאשר חודש פסטיבל-דליה בראשית שנות ה'50.

מותו של יוחנן

אחד הצעירים שהיו בדליה 47 היה בחור שחרחר וחייכני בשם יוחנן זילברמן. ייתכן שאני האדם היחיד בעולם הזוכר את שמו.

יוחנן רצה להיות קומפוזיטור. ניבאו לו עתיד מזהיר. שמעתי את יצירותיו הראשונות, והתרשמתי מהן.

במלחמה גויס לגדוד 53, שפעל בסמוך לגדוד שלי. מפעם בפעם, כאשר הייתי נתקל באנשים מגדודו, הייתי שואל עליו ומוסר לו ד"ש. פעם-פעמיים גם פגשתי בו עצמו, כאשר עברו שועלי-שימשון בן כפר ערבי גטוש, שהוחזק בידי אנשי 53 באחד הימים, כששאלתי עליו אצל אנשי

אדריכלים, משוררים ופרופסורים סוטנציאליים, שהלכו להילחם ונפלו.

אני סבור כי עינייה פשוטה די אכזרית זו מומנת כחובה את אחת הסיבות לשכיחת התרבות הארצי-ישראלית. הקזתי-הרם של 1948 היו תה גרורה מרי, הדור לא החלים ממנה. יותר מדי תאים חיים הושי מדי.

הדור שיצא ממלחמת-העצמאות שוב לא היה הדור שנכנס אליה. האופטימיות הרוננת של דצמבר 1947, הרומנטיקה של כובעיה-גרב, השוויץ של מלווייה-שירות, שוב לא היו קיימים במאסר 1949.

(כשאני מעלעל בספרים שכתבתי בזמן המלחמה ומייד לאחריה, בשדות פלשת והצד השני של המטבע, אני חש שוב בשינוי עמוק זה, שעבר גם עלי).

במקביל לשבירת גבו של הדור חחת עול המלחמה, אירע תהליך במישור הי מדיני והחברתי.

בתקופת מלחמת-העצמאות קמו המיסטר והמנגנון של מדינת-ישראל. הם קמו בתנאי אים של חלוקה אנושית ברורה לגמרי. הטובים והמתנדבים היו בחזיתות. הם איישו את החטיבות הלוחמות, ובראשן חטיבות הפלמ"ח והחי"ש. הם נהרגו, נפצעו או התעייפו. ואילו המנגנון החדש הוקם עליידי הבוסים של המפלגות, שהיו כבר או ישנות ומסואבות למדי.

בתוך מנגנון המדינה החדשה התקבצו הלא-מתנדבים, המשתמיי טיבם למיניהם, הג'ובניקים, הפרור-מקצוענים של המפלגות — החזק השלישי והעקר ביותר של הדור.

מה שאירע כאן חרג מן הניגוד הרגיל

הבנים: כיתה של אנשי פלמ"ח באמצע שנות ה'40

בין חזית ועורף, המתגלה בכל מלחמה. כאן נפערה תהום.

למישטר החדש היה אינפרם יסודי, כפסי, למחוק או לרוקן מי תוכנה את התרבות אשר הנורמות שלה היוו בעצם קיומן כתבי-אישום נגדו.

רק על רקע זה ניתן להבין את מעשי הבראשית של אותו מיסטר, שחיסל את מערכת-החינוך ההומאניסטית (זרם הי עובדים) ושהפיקר את החינוך כולו ללא-מנות דתית, את הקנוניה עם אנשי אגודת ישראל, שגרמה להנגות כפייה אדנית (החשך בעמוד 34)

פלוגתה השיבו לי: "יוחנן? זה שחיבר מנגינות? הוא נהרג!"

במיקוד-העצמאות נהרגו 8000 איש. על פי אחוזם ביישוב של אז, זה מקביל למספר של 40 אהר הרחי גים במלחמה הבאה.

רובירובם של הרגומים אלה היו צעירים ארצי-ישראליים. מכיוון שבימים ההם רבה ההתנדבות (והיתה אחת הנורמות של התרבות החדשה), ונוסלים ההולכים ראי שונה, נפלו רבים מאד מבני השיכבה היוצרת-תרבות. על כל משה שמיר-אחד שנדבק לעורף, ושמצא לעצמו מיקלט בי גיוב כלשהו, היו עשרה סופרים, מלחינים,